

Šiame numeryje:

Suteikti formą savo gerumui.
Valančius ir jo laikų Lietuva.
Petras Kiaulėnas — alla prima.
Prano Dom. Girdžiaus eilėraščių.
Dailininkų dėmesiu.
Tyros tiesos ieškojimas — Lietuvių katalikų mokslo akademijos XIII-jo suvažiavimo laukiamas.
Baltimorės kvartetas South Bostone.
Kultūrinė kronika.
Naujos plokštelės.

Kertinė Parasė

Suteikti formą savo gerumui

Pasvarstykime šiandien klausimą, ką mes turime daryti. Nors mes esame vieni vienos nuomonės dėl to, kas yra gera ir kas bloga, kas darytina ir kas nedarytina, tačiau kai iškyla klausimas, ką aš turiu daryti, ką kiekvienas iš mūsų turime daryti savo gerumui įgyvendinti, mūsų nuomonės dažnai skiriasi. Jos skiriasi dėl to, kad mes kiekvienas į gyvenimo uždavinį žiūrime iš to žinojimo, kurį mes kiekvienas turime. Dažnai mes ne visi lygiai esame būklė įvertiname. Dėl to yra gyvo reikalo, kad mes kartais pasvarstytume, ką mes, kaip ištisa visuomenė, savo aplinkybėse turime daryti.

Tokių apsvaistymų nereikia praleisti. Nereikia manyti, kad mes visi savaime turime būti vienos nuomonės, kaip reikia veikti. Kregždės be jokių pasitarimų ir be viena kitos mokymų natūraliai, visos kaip viena, lipo iš žemės ir tu pačiu būdu. Mes, žmonės, tačiau, mūsų Kūrėjo esame apdovanoti individualaus pasirinkimo ir apsisprendimo galybe. Ir šią savo individualybę turime išnaudoti. Tačiau įvairius mūsų apsisprendimus suderinti nėra lengvas uždavinys.

Kad mes bendro sutarimo pasiektume, tas uždavinys reikalauja iš mūsų bent trijų dalykų. Pirmas, reikia mūsų pačių protingo sprendimo. Antra, reikia tikro mūsų noro, savo gerumą įvykdyti. Ir trečia, reikia mums supratinimo, kaip kitas žmogus taip pat turi teisę pareikšti savo šio uždavinio supratimą, ir mums reikia su juo skaitytis.

Pasvarstykime pirmiausia šią trečią sąlygą. Ji yra giliai žmogiška, ir negalima jos mažai vertinti. Kai Dievas tapo žmogumi, jis žmonių tarpe neveikė kaip Dievas, būtent, kaip visagalis pasaulio kūrėjas, ir nepadarė jokių pasaulio ar žmogaus fizikos pakeitimų. Priešingai, jis veikė paprasto žmogiško įrodinėjimo keliu. Jis diskutavo su visais. Jis gėrbė kiekvieno žmogaus galią jį priimti ar nepriimti. Dėl to ir mes, ne tik atstovaudami katalikiško tikėjimo principams, bet ir svarstydami mūsų veikimo galimybes ir kryptį, turime

būti kantrūs aiškintis savo pažiūrą su kitais, kad ir kitiems ji būtų suprantama ir priimtina.

Tai yra viena mūsų bendro veikimo sąlyga. Antra, reikia suvokti save kaip gero norintį veikėją. Populiari yra šiais laikais krikščioniui save suvokti kaip nusidėjėlių. Mūsų rekolekcijos skatina mus gilintis į savo nuodėmingumą. Tai yra gerai, bet ne pilnai gerai. Mes tokiu būdu kartais per daug išsigastame savo nuodėmių, o tai jau nėra krikščioniška laikysena. Pagrindinis krikščionybės mokslas yra neišsigąsti savo nuodėmių. Kristus neišsigandęs nei nuodėmių, nei nusidėjėlių. Naujųjų amžių krikščioniškumui pasidarė per daug būdingu dalyku išpažinti savo bejėgybę ir melstis, kad Dievo malonė mus gelbėtų. Mes užmiršome, kad esame sukurti panašūs į Dievą ir turime daug gerumo, ir kad nuo mūsų pačių pareina tuo savo gerumu veikti. Tai suvokiame save kaip gerumo veiksnį ir neieškime, kad kas nors mums šią mūsų savybę pagrobūt.

Toliau pereikime prie pirmosios sąlygos, reikalingos, kad mes galėtume bendrai veikti. Ji yra protingumas, ir tai, kiekvieno mūsų protingumas. Nuostabu yra manyti, kad Dievas kiekvienam iš mūsų yra suteikęs protingo sprendimo galią. Ir, kaip Tomas Akvinielis moko, Dievo apvaizda, kuri padeda žmogui veikti, šios žmogaus apsisprendimo galios nenori palikti bergždžios, be veiklos. Tai reiškia, kad yra krikščioniškas dalykas tyrinėti mūsų veikimo galimybes šiais laikais ir šiose aplinkybėse ir nepalikti to klausimo išspręsti Dievo apvaizdai. Tai yra mūsų uždavinys ir pats garbingiausias uždavinys, kurį mes galime atlikti, būtent: rasti būdus ir priemones, kaip mes, kaip lietuviška ir katalikiška visuomenė išsivijoje, turime reikštis. Savo veikimo būdo mes turime ieškoti panašiu uolumu, kuriuo ankstesnioji mūsų karta jo ieškojo, kurdama Napriklausomos Lietuvos gyvenimą. Tai yra uždavinys, kurį tik mes galime atlikti, arba jis liks neatliktas.

Valančius ir jo laikų Lietuva

SAULIUS GIRNIUS

Šiais metais sukanka 110 metų nuo vyskupo Motiejaus Valančiaus mirties. 1975 m. jo 100 metų jubiliejus buvo plačiai minimas išsivijoje, bet oficialioje Lietuvos spaudoje buvo tik tykla. Lietuvių susirūpinimą aiškiai parodė pogrindžio spauda. Daugiau kaip trečdalis pirmojo „Ausros“ numerio užėmė straipsnis „Vyskupo M. Valančiaus 100 metų mirties sukaktis“. Valančius taip pat buvo ne sykį minimas vėlesniuose „Ausros“ numeruose, nes yra daug panašumų tarp Bažnyčios gyvenimo Valančiaus laikais ir dabar. Valančius buvo dažniausiai minimas kaip tik dėl kovos prieš girtavimą ir už blaivybės skelbimą.

Šiame straipsnyje bus bandoma apibūdinti Valančiaus gyvenimą ir didelę jo įtaką Lietuvai. Jo gyvenimas ir veikla yra per daug šakota, ir todėl neliesiu jo darbų kaip istoriko ir rašytojo, bet pažvelgsiu į jo veiklą, kai jis buvo neoficialus lietuvių vadovas, 25-erius metus valdydamas Žemaičių vyskupiją. Jo laikų Lietuva neturėjo jokių valdančių kunigaikščių, bet krašte buvo daug lietuvių bajorų, kurie valdė tik savo baudžiauninkus. Joks kitas lietuvis neturėjo tiek įtakos, kiek Valančius, kuris per kunigus galėjo tiesiog kreiptis į liaudį. Tad mano tema daugiau ar mažiau bus Valančiaus veikla kaip vyskupo ir jo santykiai su rusų valdžia.

Motiejus Valančius gimė 1801 m. vasario 16 d. Našėnuose, Kretingos aps., Salantų vls., kaip

Kai mes, katalikai, svarstome klausimą, koks yra mūsų veikimo uždavinys, tai tektų pradėti nuo to, kad mes turime savyje atrasti Kristų. Jeigu tai skamba per drąsiai, tai galime sakyti kitaip: išsiaiškinti, ką reikia, kad mes vadinamės krikščionimis ir tokiu būdu atrasti Kristų ne tik savyje, bet ir tame žmoguje, kuris sėdi šalia manęs ar kuris yra toliau manęs. Šio atradimo pasekmė būtų, kad mes pakeistume savo pažiūrą į situaciją, kurioje gyvename, ir atrastume tuos uždavinius, kurie mūsų laukia.

Tai, yra vėta pastangų savo gerumą atitinkamai reprezentuoti. Nėra abejonės, kad to gerumo pas mus visus yra apstu. Tačiau dažnai mums trūksta sąmonės, kad mes patys esame to gerumo valdytojai. Dažnai krikščionys prisidengia klaidinga pažiūra, kad mus apsprendžia likimas.

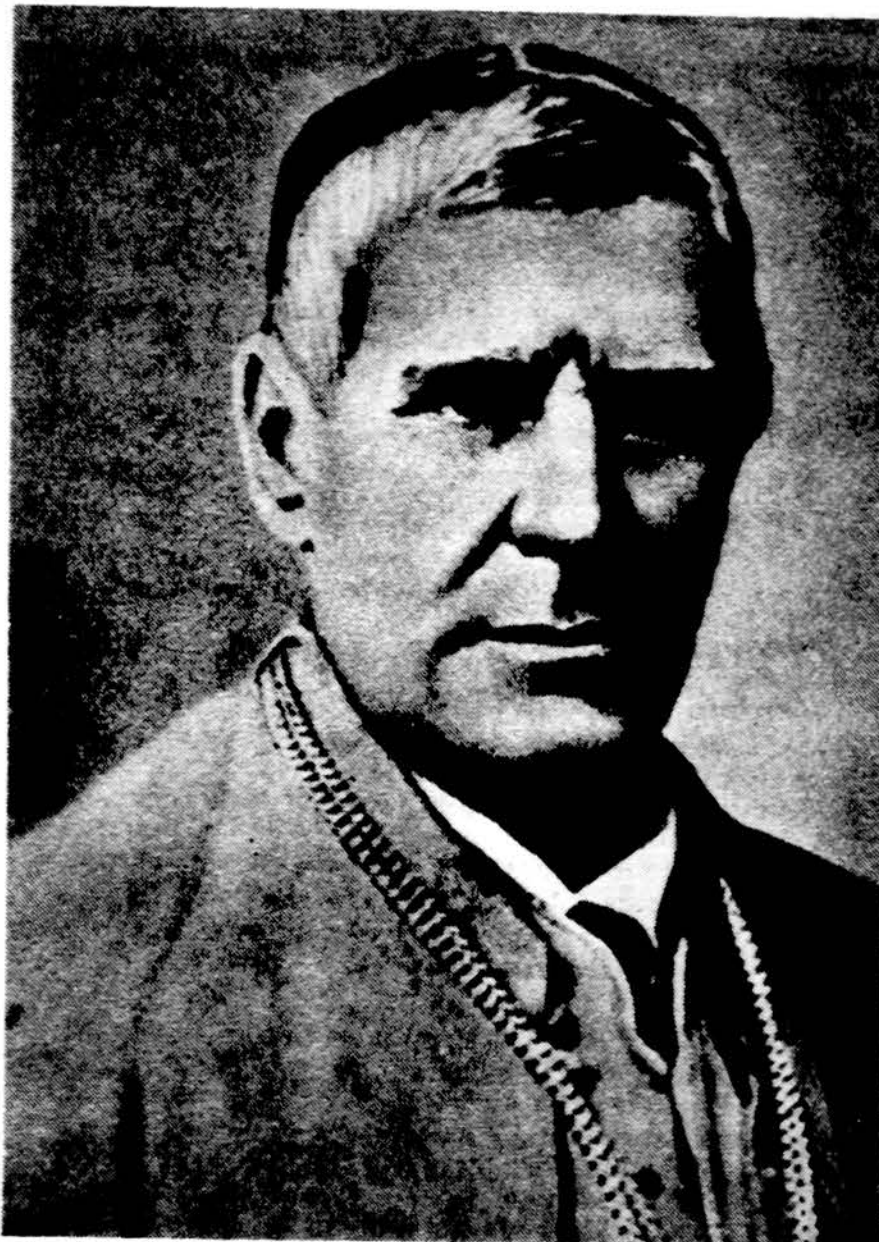
Iš tikrųjų mes patys turime galią suteikti formą savo gerumui, jį apipavidalinant. Tačiau mes dažnai esame per daug inertiški. Štai ne vienas iš mūsų yra atsiskyręs iš šio pasaulio, nesutvarkęs savo finansinio palikimo. O jį sutvarkydamas jis būtų pasiekęs to, kad jis liudytų savo gerumą taip, kaip jis jį suprato. Ir tokiu būdu žmogus būtų galėjęs prisidėti prie tų tikslų įgyvendinimo, kurie jam iš tikro yra brangūs.

Tokios yra mintys, kurias vėta turėti prieš akis ryšium su katalikišku veikimu. Tai, įsisąmoninkime savo gerumą, ugdykime norą bendradarbiauti su kitais ir tyrinėkime tuos uždavinius, kuriuos šiuo metu mes galime atlikti.

V. Bgd.

ketvirtas vaikas žemaičių ūkininkų šeimoje. Kitą dieną buvo pakrikštytas Kalnalio bažnyčioje Motiejaus vardu. Jo antras vardas Kazimieras buvo pridėtas tik vėliau, kai jo metrikos buvo falsifikuotos. Nėra nustatyta, kada tai įvyko — ar įstojant į vidurinę mokyklą, ar į Vilniaus vyriausiąją seminariją, ar prieš įšventinimą vyskupu, bet su naujomis metrikomis jis tapo bajoru Volončevskiu. 1816.VIII.30 įstojo į Žemaičių Kalvarijos dominikonų mokyklą. 1821 m. baigė jos 6 klases. 1822.XI įstojo į Varnių dvasinę seminariją ir 1824.XI perėjo į Vilniaus vyriausiąją seminariją, kurią baigė 1828 metais teologijos kandidato laipsniu. Jau būdamas 27 metų, jis 1828.V.16 buvo įšventintas kunigaikščiu Vilniaus katedroje ir už mėnesio (1828.VI.30) gavo teologijos magistro laipsnį. 1829.IX.1 buvo paskirtas į Minsko gubernijoje esančią Moziriaus pavietinę mokyklą tiktobos mokytoju ir kapelionu. Tenai praleido šešerius metus, įskaitant visą 1831 metų sukilimo laikotarpį. Pačiam prašant leidimo grįžti į Žemaičių vyskupiją, jis 1834 m. buvo paskirtas Kražių gimnazijos kapelionu ir tenai taip pat praleido šešerius metus. 1840 m. dėstė Vilniaus dvasinėje akademijoje pastoracinę teologiją ir bibliinę archeologiją. 1842.VI.19 gavo teologijos daktaro laipsnį ir kartu su visa akademija persikėlė į Petrapilį. 1844 m. pradėjo rimtai sirgti ir 1845 m. gegužės mėnesį grįžo į Žemaitiją, kur 1845.IX.7 buvo patvirtintas Varnių seminarijos rektoriumi. Tas pareigas ėjo iki 1850 m., kol buvo paskirtas vyskupu.

Valančiaus paskyrimas iš dalies atspindėjo tų laikų dvasią. Po vyskupo Juozapo Arnulfo Giedraičio mirties 1838 metais popiežius ir caras negalėjo rasti tinkamo kandidato tai vietai. 1842 m. caras Mikalojus I paskyrė Joną Gintilą valdyti Žemaičių vyskupiją, bet popiežius atsisakė jį įšventinti vyskupu, nes Gintila buvo atsidavęs rusų vyriausybei. Po 1847 m. konkordato sudarymo Mikalojus vėl bandė įpirsti Gintilą kaip vyskupą, o Valančių kaip jo sufraganą. Valančius buvo dirbęs beveik tik seminarijose, tai jo pažiūros valdžiai nebuvo aiškios. Kadangi Bažnyčios įstatymai draudė sufragano

Vyskupas Motiejus Valančius (1801-1875)

paskyrimą, kur nebuvo vyskupo, popiežius atmetė Valančiaus paskyrimą kartu su Gintilos. Nesuspajinęs su tuo reikalu, Mikalojus suprato Valančiaus atmetimą kaip Romai nepatikimo asmens, tad aiškiai Rusijai priimtino. Kai vėliau po metų caras siūlė Gintilą ar Valančių, popiežius Pijus IX tuojau parinko Valančių ir 1849.IX.26 jį paskyrė Žemaičių vyskupu. 1850.I.4 caras Mikalojus I paskyrimą patvirtino. 1850.II.24 Petrapilyje Valančius buvo konsekruotas vyskupu ir 1850.IV.9 atvyko į Varnius iškilmingam ingresui. Valančius pradėjo Žemaičių vyskupiją valdyti praėjus 55 metams po Lenkijos-Lietuvos padalijimo. Išskyrus Užnemunę, kuri buvo priskirta Varšuvos generalgubernijai, visa Lietuva buvo Valančiaus generalgubernijoje, kurioje buvo Kauno ir Vilniaus gubernijos. Didelė dalis

bajorų ir žemvaldžių Lietuvoje buvo lenkai ar sulenkėję lietuviai. Rusų kolonistų buvo mažai. Didelis spaudimas ir aplamai Katalikų Bažnyčios kontrolė pasidarė aštresnė po 1825 m. Mikalojui I valdžią perėmus. Ypač po 1831 metų sukilimo buvo bandoma įgyvendinti to caro valdymo formulę: „Pravoslavija, patvaldystė, tautiškasumas“, sunaikinant visas nerusiskas, nepravoslaviskas įtakas. Po sukilimo valdžia uždarė Vilniaus universitetą, palikdama tik medicinos mokyklą ir Vyriausiąją Vilniaus seminariją, kuri 1834 m. buvo pakeista į Romos katalikų dvasinę akademiją ir 1842 m. perkelta į Petrapilį. 1831 m. uždarė 201 katalikų ir unitų vienuolyną ir atėmė jų žemes. Unitų Bažnyčia nuo 1596 m. buvo atskirta. 1839 m. buvo vėl prijungta prie pravoslavų Bažnyčios. Lietuvos Statutas buvo panaikintas 1840 m. Turbūt tikėdamas, kad žodžiais galima pakeisti realybę, Mikalojus pakeitė Vilniaus ir Gardino gubernijų bendrą pavadinimą „Lietuvos gubernija“ į „Šiaurės-vakarų kraštą“. Kai kurie valdininkai buvo įsitikinę, kad Šiaurės-vakarų kraštas buvo tradiciškai rusiškos ir pravoslavios žemės, tiksliai lenkų katalikų nelegaliai užgrobtos. Vilniaus mokslo apygardos globėjas Kornilovas vadino Vilnių „mūsų pravoslavų-rusišku Vilniumi“ ir net rašė, kad šios žemės buvo rusų valstybės ir pravoslavijos lopšys. Buvo plačiai manoma, kad tiksliai reikia sunaikinti katalikų įtaką ir įvesti rusų kalbą, ir Lietuva bus gražinta į teisingą vietą, taps neatskiriama Rusijos dalimi. Kornilovas 1866 m. rašė:

Žemaičiai, kaip tokie, be pašalinės ir mums priešingos itakos, neturi jokių separatistinių siekių ir gali suvėsti su rusais, kaip rodo faktai, į visai draugiškus santykius... Iš žemaičių, pasimokusių gimnazijose, jau atsiranda rusų kultūros šalininkų. Kai kurie jų, kas labai lengvai gali įvykti, gali priimti pravoslaviją ir būti naudingi rusų valdžiai, dirbdami savo tautiečių tarpe.(1)

Santykiai tarp rusų valdžios ir Vatikano nebuvo geri ir tad buvo staigmena, kai 1847 m. popiežius pasirašė konkordatą su caru. Konkordatas nustatė vyskupijų ribas taip, kad jos atitiktų gubernijų ribas. Žemaičių vyskupijai priklausė visa Kauno gubernija (dabartinės Kauno, Panevėžio ir Telsių vyskupijos) ir latvių apgyventa Kuršo gubernija.

Valančiaus 25-rių metų vyskupavimas natūraliai pasiskirsto į dvi maždaug lygias dalis, nuo 1850 metų iki 1862 metų, kai Lietuvoje kilo neramumai, ir nuo 1863 m. sukilimo iki jo mirties 1875 m. gegužės 17 d. Per pirmąjį laikotarpį Valančius turėjo gerus ryšius su rusų valdžia ir, nors buvo įvairių suvaržymų, sėkmingai pastatė ar pataisė 45 bažnyčias, išauklėjo didelį būrį sau ištikimų kunigų, kurie klausė jo nurodymų, ir įgijo lietuvių valstiečių pasitikėjimą, steigdamas parapiškes mokyklas ir net išvystydamas sėkmingą blaivybės brolių veiklą. Be šių 12 metų pasirodymo jis vargiai būtų pajėgęs atsisipirti vėlesniems griežtesniems rusų valdžios suvaržymams.

Vyskupas rūpinosi žmonių švietimu. Matydamas lietuvių kalba religinių knygų trūkumą, pats pradėjo jas rašyti ar versti iš kitų kalbų. Jau 1850 m. išspausdino 10,000 egzempliorių knygelės „Pamokimas apy Sakramentą Dirmavones. Veliau ėjo kitos knygos didesniais tiražais, pvz. „Žuogos Kristaus arba Istoria Naujojo Istatymo tiražas buvo 45,000. Vyskupas ne tik patis rašė, bet ragino ir kitus kunigus rašyti. Buvo vyskupijoje net susidariusi nuomonė, kad, norint vyskupo akys iškilni, reikia parašyti kokią populiarų lietuvišką religinę knygą.

Valančius rašė daugiau aplinkraščių ir laišku kunigams negu ankstesniam vyskupui. Bet dar svarbiau buvo tai, kad jis nuolat keliavo ir bandė asmeniškai susipažinti su parapijomis ir jų rūpesčiais. 1862 m. pranešime Vatikaniui išdėstė, kad per savo vyskupavimą buvo suteiktas sutvirtinimo sakramentą 580,687 žmonėms.

Valančius suprato, kad neužtenka leisti knygas, svarbu, kad jos būtų skaitomos, tad reikia kiek galima daugiau mokyklų steigti. Po 1831 m. sukilimo valdžia uždarė vienuolynų ir kitas privačias mokyklas ir tik 1840 m. atšaukė šį draudimą. Parapiškieji mokyklų steigimas vyko pamažu, kol Valančius pradėjo reikalauti, kad mokyklų būtų prie kiekvienos bažnyčios. Jis labai tuo rūpinosi ir įsakė dekanams bent pora sykių per metus jam pranešti apie mokyklų veiklą. 1854 m. veikė 197 mokyklų su 5,910 mokinių. Mokinų skaičius po to turbūt vis augo, tik nežinia kiek, nes nėra vėlesnių apyskaitų. Mokyklų pasisekimas buvo labai didelis, per trumpą laiką jos nukonkuravo valdžios išlaikomas rusų kalba vedamas mokyklas, kurių tais pačiais metais buvo 48 su 2,014 mokinių, neskaiciuojant dar 1,314 mokinių lyčių mokyklose. 1862 m. gale vyriausybė uždarė visas parapiškes mokyklas. Valančius bandė šį draudimą pakeisti, bet, pamatęs, kad tai bus neįmanoma, rašė kunigams:

dabar panašios mokyklos nebegali būti su nauda laikomos... dabartinės sąlygos reikia sugalvoti vaikams mokinti kitokių priemonių, pvz., raginant ūkininkus, kad pasisamdė daraktorių sodžiuose savo vaikams mokintų skaityti.(2)

Valdžia steigė mokyklas, bet lietuvių jų vengė, nes tėvai bijojo, kad vaikai praras tikėjimą. Iš pradžių visos pamokos mokyklose buvo dėstomos rusų kalba, bet Valan-

(Nukelta į 2 psl.)

Dail. Vytauto Jurkūno iliustracija Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzei“.

Valančius ir jo laikų Lietuva

(Atkelta iš 1 psl.)

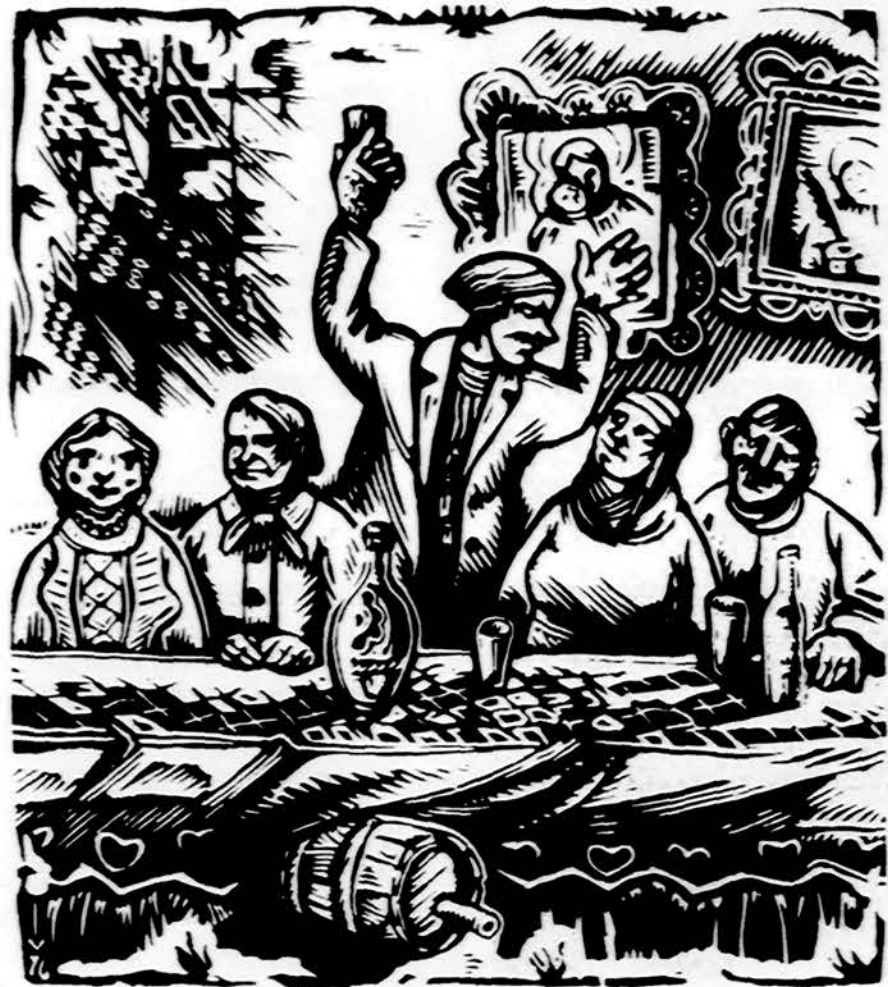
Čiui pavyko įtikinti valdžią, kad pirmiaisiais metais, atsižvelgiant į tai, jog vaikai įstoja į mokyklas visiškai nemokėdami rusiškai, tikybos pamokas leisti dėstyti lietuvių kalba.

1865 m. buvo oficialiai uždrausta spausdinti lietuviškas knygas lotyniškais raidėmis. Draudimo tikslas buvo skatinti lietuvius priimti rusišką alfabetą ir tuo būdu priartėti prie rusų. Dauguma to meto knygų buvo religinio turinio. Tad ir valdžia, po elementoriaus, pirmos knygos rusiškais raidėmis, išleido maldaknygę, giesmyną ir evangelijų rinkinį. Kadangi šios knygos buvo religinės, vyskupas turėjo jas aprobuoti. Iš pradžių Valančius davė aprobatą, bet greitai savo sutikimą atšaukė — suprato, kad raidžių pakeitimas bus priemonė surusinti ar, net svarbiau, suparuslavinti kraštą.

Iš pradžių Valančius bandė įtikinti valdžią, kad leisti jam perspausdinti maldaknyges lotyniškais raidėmis. Tačiau matydamas, kad leidimo negaus, nutarė jas kitur perspausdinti ir tam tikslui per Jurgį Bielinį nusisėmė pinigų į Prūsiją. Išleista spausdinti lietuviškas knygas Prūsijoje nebuvo visiškai nauja. Rusų valdžiai uždraudus spausdinti lietuviškas knygas, jau 1860 m. jie buvo išspausdinti bent keliomis laidomis Klaipėdoje. Pirmosios Prūsijoje išleistos knygos buvo naujos laidos mėgiamiausiu religinio knygų. Bet greitai buvo pradėta leisti naujas knygas, kurių nemažą dalį parašė pats Valančius.

Valančiaus organizaciniai gabumai itin aiškiai pasirodė sukiant blaivybės sąjūdį. Jie per šešis mėnesius įtraukė beveik visą Žemaičių vyskupiją į sąjūdį. Reikia pabrėžti, kad iki to laiko niekad nebuvo plataus visuomeninio veikimo. Blaivybės brolijos buvo pirmosios lietuvių liaudies organizacijos. Jei šiandien nusiskundžiama, kad lietuvių per daug geria, tai ano šimtmečio viduryje problema buvo didesnė. Baudžiaivos prislėgti žmonės vargindami gyveno ir paskutinius pinigus pragerdavė. Degtinės gamyba buvo Lietuvos didžiausia ir plačiausiai išsivysčiusi pramonė, nes dvarininkai turėjo teisę ją gaminti, kad sunaudotų likusius grūdus. Užtikrinti sau pelną dvarininkas dažnai reikalavė, kad baudžiauninkas nupirktų tam tikrą kiekį degtinės. Baudžiauninkas, nupirkęs degtinę, negi naudotis ja laisvą gėles. Valdžiai degtinė buvo pagrindinis išdorojimo šaltinis, sudaręs kasmet apie ketvirtadalį ar net trečdali valstybės normalių pajamų. Finansiniu atžvilgiu tuometinis bandymas sublavinti kraštą būtų panašus į šiandieninį bandymą organizuoti sąjūdį, kuris atsiskaitytų pirkti ar naudoti automobilus. Todėl nereikia stebėtis, kad brolijos sulaukė didelio dvarininkų ir valdžios pasipriešinimo.

Nuosabtausia, kad blaivybės brolijos nepaprastai sparčiai išsiplėtė. 1858 m. pabaigoje

Dail. Vytauto Jurkūno iliustracija Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzei“.

Valančius rado pora parapijų, kur buvo suorganizuotos blaivybės brolijos, ir nutarė jas paskleisti po visą vyskupiją. Jis ragino kunigus rašyti apie blaivybę ir pats išleido brolijoms įstatus. Blaivybės brolijoms narių galėjo būti kiekvienas katalikas, kuris, atlikęs išpažintį ir priėmęs komuniją, prieš altorių pažadėjo negerti degtinės. Jau 1860 m. pradžioje daugiau kaip 84% katalikų Žemaičių vyskupijoje priklausė brolijoms.

Bet skeptikas tuojau sakys: vienas dalykas yra prižadėti, kitas išstėsti. Negalima teigti, kad visi išstėję, nes yra aprašyti įvairios taikytos baismus tiems, kurie sulaužė pažadą. Juos „versdavo keliaklupsta su pakabintu po kaklu, tuščiu degtinės buteliu eiti aplink bažnyčią ar klipoti bažnyčioje visos maldininkų minios priekyje su stikliuku dantyse“, nekaltant apie kasdieniškus metodus, kaip bizūna. Pats Valančius draudė, kad kunigai vartotų fizines bausias tikintiesiems įtraukti į blaivybės sąjūdį. Tačiau blaivybės pažado laužytojams jis neturėjo gerų žodžių: „Neboriu jų vadinti ne avėlėmis savo, bet praminisū paršais, kurie paprastai geria paplavas vos nesprogdami, bit kas duotų“. Ypač griežtai smerkė geriančias moteris: „Kazi kas, gerinčią moterį turis, klausė kito: „Ar matei gyvą vėlnią? Šis atsakė: „Neregeju“. Klausė toliau: „Ar matei moterišką girtą? Šis atsakė: „Mačiau“. Žinok tikrai, jog tai yra gyvas vėlnias“. Pasisekimas buvo aiškus, 1858 m. Kauno gubernijoje buvo pagaminta 1,033,534 kibirų degtinės, o 1860 m. tik 129,194 kibirai, taigi 8 kartus mažiau. Kol blaivybės brolijos 1864 m. buvo Vilniaus general-

gubernatoriaus Michailo Muravjovo oficialiai likviduotos, valstybės išdardė prarado apie 5,000,000 rublių.

Vis dėlto Valančiaus pagrindinė kova su rusų valdžia lietuvių bažnytinis reikalas. Valdžia norėjo, kad katalikai neklausytų Vatikano, bet tikrai buvo daug ir jie lietuvių visos Bažnyčios veikimo sritis. Juos galima suvesti į keturias sritis: 1. kunigų seminarija 2. kunigų skyrimas, 3. bažnytinės apeigos, ir 4. bažnyčių taisymas ir statymas.

Panaikinus įstatymus, draudžiančius valstiečiams eiti į seminariją, klierikų skaičius Žemaičių vyskupijoje sparčiai augo: 1845 m. buvo 50, 1854 — 90, 1862 — 120. Valdžia laisvai davė leidimus valstiečiams stoti į seminarijas iki 1863 m., kai Muravjovas visiškai uždraudė seminarijoms priimti naujų klierikų. Tuo pačiu metu nebuvo leista įsiventinti klierikų, baigusiu mokslą. 1866 m. naujasis Vilniaus generalgubernatorius Kaufmanas paskelbė įstatymą, kad dėl kunigų pertekliaus vyskupas ne tik turi gauti gubernatoriaus leidimą įsiventinti kunigą, bet ir iš anksto pasakyti, kur jis bus paskirtas, kad vyriausybė galėtų nutarti, ar jis tenai reikalingas. Valančius labai priešinosi šiam įstatymui ir skundėsi 1867 metais:

pagal valstybės įstatus — S.G./vyskupijoje turėtų būti kunigų 955. Tuo gi tarpu tėra jų 580, taigi trūksta 375. Kasmet miršta po 25 kunigus ir daugiau, taigi kasmet reikia išleisti po 30 naujų kunigų. Tam tikslui seminarijoje turėtų būti klierikų 120. Nuo 1863 metų svietiškoji vyresnybė nebeleidžia priimti ir seminarijų klierikų. Dabar beliko juos vos 4 klierikai. Pareiškiusiu norą įstoti į seminariją yra iki 60, iš jų 49-ųjų dokumentai pristatyti kur reikia, bet vietos vyresnybė neleidžia jiems įstoti į seminariją. Iš 28 klierikų, pašvęstų kunigais 1866 metais, vyriausybė tebeleidžia užimti vietas tikrai dešimčiai, o kiti palieka be vietų. 36 baigusieji mokslo kursą seminarijoje šiais metais neturi nei šventinimų. (3)

Valdžia nepaisė vyskupo skundų ir vienu laiku net svarstė, nors vėliau atmetė siūlymą, seminarijos rūmus paversti ligonine. 1870 m. buvo vėl leista priimti naujus klierikus, nors jų skaičius buvo ribojamas.

Valdžia turėjo bendrą planą prižiūrėti kunigus ir po įsventinimo. Jau 1852 m. vidaus reikalų ministras turėjo patvirtinti visus paskyrimus į kapitulą, konsistoriją ir seminarijos profesūras, o gubernatoriaus — klebonų paskyrimus. Vietinei valdžiai dažnai pavykdavo apskusti ir priversti vyskupą nubausti kunigus dėl įvairių nusizengimų. Vyskupas juos nubaudavo, norėdamas apsaugoti nuo smarkesnių valdžios bausmių.

Keliavimo apribojimai buvo kitas būdas prižiūrėti kunigus. Prieš 1863 m. kunigai, kaip ir kiti žmonės, turėjo gauti leidimą

išvažiuoti iš rajono. Bet kadangi policija leidimus laisvai išduodavo, keliavimas iš esmės nebuvo suvaržytas. Padėtis pasikeitė su sukilimu: Muravjovas įsakė policijai mažai duoti leidimų ir tuojau pranešti gubernatoriui apie leidimus kunigams, nurodant kartu davimo priežastį. Policija kartais labai griežtai suprasedavo savo pareigas ir neduodavo leidimo kunigams važiuoti į atlaisdus, net kalėdoti savo parapijoje, važiuoti į miestą pas daktarą ar net pas dekaną pasiimti valdžios išmokamą savo algą.

Vyskupo keliavimas buvo net daugiau apribotas. Kad būtų lengviau vyskupą prižiūrėti, Muravjovas perkėlė vyskupijos centrą iš Varnių į Kauną ir uždraudė Valančiui išvažiuoti iš miesto. Vyskupas negalėjo aplankyti savo parapijų ar net keliauti suteikti sutvirtinimo sakramentą. Vėliau šie suvaržymai buvo sumažinti, bet vis tiek po 1862 m. Valančius suteikė sutvirtinimo sakramentą mažiau negu trečdaliui tiek žmonių, kaip prieš 1862 m.

Jau 1832 m. vidaus reikalų ministras išleido taisyklės, reikalaujančias, kad kunigai pristatytų savo pamokslus cenzūrai, ir duodančias teisę pamokslus sakyti tik tiems, „kurie pasižymėję Švento Rašto žinojimu ir praktišku įstatu pildymu“. 1858 m. šios taisyklės buvo prapleštos, įpareigojant Romos katalikų kolegiją išleisti tinkamus pamokslų rinkinius lenkų kalba, o Žemaičių vyskupijai išvesti į lietuvių. Turėjo būti leista skaityti pamokslus tik iš šių knygų, bet policija šiu taisyklių neprižiūrėjo. Valančius nudelsė vertimo paruošimą ir siūlė savo kunigams patiems išvesti lenkų pamokslus ar riboti katekizmo aiškinimais, kurie nebuvo draudžiami.

1864 m. Muravjovas vėl įvedė panašų įstatymą ir įsakė Valančiui išvesti į lietuvių kalbą Bialobrzėsio ir Filipeckio pamokslų rinkinius (oficialūs tektai Rusijai). Valančius nekubėjo ir tikiai 1869 m. pirmieji tomai buvo išleisti.

1868 m. išėjo naujos taisyklės: kunigams buvo uždrausta kalbėti apie politiką ar apie stačiatikių ir kitas tikybas; tikiai klebonas turėjo teisę mokyti žmones bažnyčioje, laikyti pamaldas sekmdieniais ir tada tik kartą per dieną; tikiai mokslo laipsnius turintys kunigai galėjo sakyti pamokslus, cenzūros peržiūrėtus. Valančius griežtai pasipriešino šioms suvaržymams ir atsisakė juos paskelbti savo kunigams. Vėliau jam pavyko išsivirti, kad būtų leidžiama ir klebonų pavaduotojams sakyti pamokslus, nes kitaip žmonės dažnai liktų be Dievo žodžio, klebonui susirgus ar kitur išvažiuavus. 1870 m. supradas, kad nerus tikamų lietuvių kalba cenzorių, generalgubernatorius pavedė lietuvių kalba pamokslų cenzūrą vyskupui, lenkų kalba cenzūrą palikdamas civiliniams valdininkams.

Religinės procesijos miesto gatvėse didelį švenčių progą taip pat nepatikio valdžiai. 1866 m. buvo paskelbta, kad visos bažnytinės procesijos mieste tebus

Dail. Vytauto Jurkūno iliustracija Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzei“.

galimos bažnyčių viduje, o bažnytkaimiuose — tik šventoriuje. Rusų valdininkų akyse religinės procesijos buvo per daug surištos su politinėmis demonstracijomis. 1868 m. pranešime generalgubernatoriui minima, kad jau 1861 m. Kosciuskos minėjimas buvo slepiamas po religinėmis procesijomis:

Ilgainiui šios minėjimo iškilmes pavirsdavo religinėmis procesijomis, o religinės procesijos — politinėmis demonstracijomis, kurių metu buvo dauinujamos papiktinančios dainos, siaujama prieš policijos agentus ir įveidžiama visa, kas tik yra rusiška. (4)

1867 m. buvo uždraustos visos nepaprastos palaidėjimo procesijos be gubernatoriaus ir vietos stačiatikio kunigo leidimo. (Procesijos paprastos, jė eina kunigas ir neša kryžių, o iškilmingesnės — jau nepaprastos.) Kitur valdininkai net uždraudė laukų pašventinimą ar net kryžiaus kelius.

Konkordatas turėjo panaikinti rusų įstatymus, draudžiančius be generalgubernatoriaus leidimo staryti ar taisyti bažnyčias ir kryžius, bet jau 1853 m. buvo sunkumų, kuriuos tačiau Valančius sutvarkė. Lyg numatydamas būsimuosius varžymus, Valančius stengėsi visur staryti ir taisyti bažnyčias. Žemaičių vyskupijoje jis pastatė 49 naujas bažnyčias ir daug kitų atremontavo. 1863 m. Muravjovas vėl įvedė leidimo reikalavimus. Nors gubernatoriai nebuvo linkę duoti šių leidimų, vis vien bažnyčių statyba nesustojo, nes buvo atveju, kaip Vainute, kur parapičiai išgavo leidimą užbaigti jų bažnyčią, duodami kyšius keletui žemesnių valdininkų. Bet dažniau gubernatoriai neleidė net pataisyti bažnyčios tvorą, įgyti naują varpą ar net nudažyti kryžių.

Rusų vyriausybė taip pat duodavo stačiatikių Bažnyčiai

Nuosabūs gabumai, puikus išsiaiškėjimas, būdingas dvariškiui, aukštas išsimokslinimas, tiesioginė pažintis su vieta ir jos asmenine dvasininkų sudėtimi, simpatija ir tamprūs ryšiai su Kauno gubernijos visais dvarininkais... /padarytų jo veiklą. —S.G./ dar labiau priešiškesnę mūsų vyriausybę.

Skirtumas tarp jų yra tik tai, kas Valančius, būdamas kilęs iš paprastų žmonių, savo veikimu žalingai veikia paprastus žmones, tuo tarpu kai Beresnevičius remiasi daugiausia privilegijuota klase, pasižyminti nepatikimu aukščiausiam laipsnyje. (6)

Lygiai taip pat Valančius yra sulaukęs kritikos iš lietuvių, ypač nekatalikų, kurie žiūri į jį kaip lenkų šalininką. Tai parodyti duodama daug pavyzdžių: savo dienoraštį rašė lenkiškai; žmonių laiškus atsakinėjo lenkiškai, nors jie jam buvo rašyti lietuviškai; jo įsteigtose parapišose mokyklose lenkų kalba buvo lygiai dažnai mokoma, kaip lietuvių; knygos, kurias ragino kunigus pirkti ir skaityti, buvo lenkiškos ir t.t. Tačiau visais šiais klausimais ar tai iš tikrųjų paneigia Valančiaus lietuviškumą? Kaip vyskupas, vargu ar jis jautė skirtumą tarp lietuvių, lenkų ir latvių katalikų — visi buvo lygiai rusų valdžios varžomi. Gal ir dėl to Valančius lenkų neigiamai nenupiešė, kaip dar su maskoliais, žydais ir cigonais. Bet ar palankumas lenkams reškia lietuvių nevertinimą? Be abejo, Valančiaus tautinė samonė skirtinga nuo mūsų šiandieninės. Betgi Valančiaus raštuose jaučiamas natūralus, savaimingas identifikavimasis su žemaičiais, kaip savo broliais. Jis neigiamai aprašo „kraugerių kryžokų“ bandymus krikščinti žemaičius ir net rašė, kad senovės jų „tikėjimas darė, jog žemaičiai buvo drąsūs ir narsūs karėse“. Jei jis būtų stokes lietuviškos tapatybės jausmo, kodėl parašė *Žemaičių vyskupystę lietuviškai*, o ne lenkų kalba, nors tada būtų sulaukęs daug didesnio pripažinimo.

Valančius buvo ne svajotojas, bet sąžiningas pareigų vykdytojas. Jam labiausiai rūpėjo savo avelių religingumas ir moralinė būklė. Matydamas trūkumą religinių knygų lietuvių kalba, jis pradėjo jas rašyti. Supradas, rusų pastangas surusinti ir suparuslavinti kraštą, jis pradėjo daugiau rūpintis lietuvių reikalais ir 66 metų būdamas net pakeitė savo nusistatymą nesikišti į politinius reikalus, parašydamas antirusiškas knygeles. Lietuva buvo laiminga, turėdama tokį vyskupą, kai buvo rusų valdžios smarkiai spaudžiama. Vargu ar lietuvių tautinis atgimimas būtų taip pat išsivystęs, jeigu jo kova prieš rusų valdžios kišimąsi į katalikų bažnyčių veiklą ir skatinimas spausdinti knygas Prūsijoje ir jas knygnešiams pernešti į kraštą nebūtų davęs tam pagrindo.

Ilgalaikis vyskupo Valančiaus valdymas pasižymėjo charakterio tvirtumu ir puikia taktika. Jis ne tik padidino, bet ir pakeitė visų kunigų asmeninę sudėtį. Nenuolankiuosius jis pažemino pareigose, o vergiška paklusnuiosius — paskyrė aukštesnėm pareigom. Be to, parenkant dvasininkus įvairiom pareigom, jis nusišalindavo dvarininkiškių elementą ir papildydavo dvasininkijos sudėtį iš valstiečių tarpo, kad per giminytės ir simpatijas su liaudimi sustiprintų kaimo dvasininkų itaką valstiečiams. Pasinaudodamas nekontroliuojamu vyskupijos valdymu, vyskupas Valančius pertvarkė Telšių seminariją, paversdamas ją ne mokslo, o vien tik auklėjimo įstaiga, kurioje buvo ruošiami kunigai priešiški nusistatymų prieš mūsų vyriausybę ir jos vykdomą politiką. Beveik visa dabartinė Kauno gubernijos Romos katalikų dvasininkija išėjo iš šios vyskupo Valančiaus mokyklos. (5)

Valančius taip pat buvo laikomas sukilimo šalininku, kuris, nepasėkė sukilėlių pėdomis tik todėl, kadangi raudonieji sukilėliai pradėjo sukilimą anksčiau nustatyto laiko. Tame rašte buvo siūloma Valančių ne tik patalinti iš Žemaičių vyskupo pareigų, bet ir neleisti jam eiti pareigų bet kur Siaurės-vakarų krašto ribose, nes buvo pastebėta, kad ankstyvesnis jo perkėlimas iš Varnių į Kauną nepaveikė jo darbų.

Tuo pačiu buvo įspėjama, kad neužtenka tik pašalinti Valančių, bet reikia pašalinti ir jo sufraganą vyskupą A. Beresnevičių. Beresnevičius apibūdinamas su daug teigiamų savybių.

Technikos žodis Nr. 4 (1985 spalio-gruodis). Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos ir Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos organas, leidžiamas ALIAS Chicago skryžiaus Technikinės spaudos sekcijos kas trys mėnesiai. Vyr. redaktorius — Viktoras Jautokas. Be įdomių straipsnių apie architektūros paminklų restauravimo literatūrą Lietuvoje (J. Gimbutas), Lietuvos viešojo automobilinio transporto aptarnavimo eigą (S. Bačkaitis) ir kitų apžvalgų, numerinis *Technikos žodžio* numeris, dar gerokai prieš Penktąjį mokslo ir kūrybos simpoziumą, pasirūpinęs supažindinti skaitytojus su griežtųjų mokslų sekcijų vadovais, paskaitininkais ir paskaitų temomis.

Dail. Vytauto Jurkūno iliustracija Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzei“.

Dail. Vytauto Jurkūno iliustracija Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzei“.

Petras Kiaulėnas — alla prima

Petras Kiaulėnas Darbininkas (aliejus) Kauno meno mokykla, 1934–1935

Čiurlionio galerijoje. Jaunimo centre, Chicagoje, šiuo metų lapkričio mėn. 22 d. atidaryta Petro Kiaulėno memorialinė paroda yra kartu pirmoji ir greičiausiai, tokia apimtimi, vienintelė proga susipažinti su darbai tapytojo, kurį prancūzų kritikai vadino „vieno iš nepaprastų talentų mūsų epochoje“.

Nežiūrint, ką mes bebūtume apie Kiaulėno tapybą girdėję ar skaitę, ji pasitinka mus su vienu vieninteliu ir neslepiančiu noru sužavėti mūsų akis tapybos grožiu. Žiūrėdami į ją, mes jaučiame nostalgiją laikui, kuomet už grožį nereikėjo atsisprašinėti. Neditulio formato darbai daro ją intymia, kviečiančia prieiti arčiau, pasmaguriant spalvos deriniais ir pasigrožėti elegantiška teptuko arabeska. Jeigu menas ir yra apgaulė, kaip kadaise aiškino sofistai Gorgias, tuomet gaila būtų nežinoti kaip save apgauti ir nesileisti būti apgaunamam. Tapyba, aiškiai, europietiškos kilmės ir vakarietiškos kultūros. Nesuklysimė sakdami, kad mūsų akims ji atrodo „prancūziška“, bet „prancūzų akims“, kaip rašė Maurice Scherer, ji priminė „daugiau Rubensą ar Ensorą, negu Bonnardą ar Matisse'ą“. Mūsų akims prancūziška ją daro pats tapybos būdas — alla prima: tapymas iškart ant drobės, be iš anksto paruošto

piešinio, piešiant ir tapant kartu. Tai nėra šiaip sau laisvas potėpis, jo būta ir anksčiau. Bet su impresionistų požūriū į šviesos nepastovumą, greitas tapybos būdas buvo sąlyga, o vėliau poimpressionistų (Cezanne, Van Gogh) ir ypač fauvistų rankose virto dalimi kūrybinio proceso.

Kiaulėnas pradėjo tapyti Kaune. Meno mokykloje, Petro Kalpoko studijoje. Vėliau tapė Karališkoje Romos akademijoje, bet tikrai tapyti pradėjo baigęs architektūros studijas Paryžiuje. Protarpis tarp akademijos ir studijų Paryžiuje jo tapybai neturi reikšmės. Tuo protarpium jo tapyba blaskėsi tarp akademinės praeities ir pastangų nuo jos pabėgti. 1939 m. tapytas „Portrait de Mme. M.“ rodo paklusnumą akademijai, o kitame tais pačiais metais tapytame darbe Portugalijoje, „Vieille rue à Lisbonne“, špachtelio pagalba keliama „revoliucija“ prieš akademinę discipliną.

Studijuodamas architektūrą, Kiaulėnas visai nustojo tapyti, bet lankė muziejus, galerijas ir daug apie meną skaitė. Kuomet jis grįžo prie drobės su nauja tapybine samprata, ji neatsirado architektūros studijų dėka, bet dėl to, kad tuo metu jis jau buvo pakankamai gerai išmokęs prancūzų kalbą. Kalbos mokėjimas atidarė duris į plačią

prancūzų meno literatūrą. Susipažinimas su prancūzų tapybos išsivystymu nuo Delacroix iki Matisse, ypač impresionistų šviesos ir spalvų teorija, davė pagrindą jo naujai pažūrai į tapybą. Šviesos ir spalvų teorijos sprendimas liko pagrindine problema Kiaulėno tapyboje iki pat paskutinio, neužbaigto darbo New Yorke.

Kiaulėno tapybos susiformavimui pokario laikotarpiu Paryžiuje ypač svarbūs buvo 1943 metai. Tai buvo lūžio metai. Tuo metu pradėjo ryškėti jo tapybinis braižas, jo rankraštis. Jis neatsirado atsitiktinai, bet yra dalis pačios tapybinės problemos. Mūsų laimei, problema nusako pats Kiaulėnas tais metais rašytame dienoraštyje.

Pastebėjęs, kad ant apvalaus daikto šviesa nekrenta „apvaliai“, Kiaulėnas pats savęs klausia, kokia kryptimi tuomet reikia tapyti? Laikantis šviesos ir spalvų teorijos krypties, formos ar šviesos? Po ilgoko svarstymo, kuriame kryžiuojasi toninės tapybos chiaroscuro su impresionistų šviesos ir spalvos samprata, Kiaulėnas prieina išvados, „grynai asmeninės nuomonės“, kad „teptuko pabraukimai turi nuosekliai sekti šviesos žaidimą, o ne daikto formą. Teptuko pabraukimas turi eiti įvairiomis kryptimis ir būti įvairus, kaip įvairius yra šviesos spalvos. Jokiū būdu nežiūrėti daiktų realios formos“. Si nuomonė, suprasta pažodžiui, labai tiksliai nusako abstraktaus ekspresionizmo filosofiją. Deja, Kiaulėnas to neišreiškė. Forma jam buvo svarbi. Jis nuo jos atsiskyti negalvojo. „Nežiūrėti daiktų realios formos“ reikia suprasti kaip patarimą nežiūrėti į lapus, tapant medį. Jo mintis buvo, formos neužmirštant, sekti šviesą. Forma tuo būdu turėjo atsirasti darbo eigoje, tapyimo procese, teptuku sekant „šviesos žaidimą“. Jo tapyboje teptuko pabraukimai lyg ir apjuosia formą spalvotu režiniu, kuris aidu susižaukia su Monet vistarijomis, japoniškais lieptais ir rožėmis apaugusiais sodo takais Giverny tapytų darbų arabeskoje.

Ankstyvesniuose darbuose, „Deux pommes“, „Après le bain“, teptuko brūkšniai nuosekliai laikosi tapomų daiktų formos. Tapydamas gamtos motyvus „Le vieux pont“, jis yra daug laisvesnis. Aplamai visuomet santūresnis, tapydamas portretus. Aktyviausias kūrybinis laikotarpis ligos palaužtame Kiaulėno gyvenime buvo pačioje gyvenimo pabaigoje Amerikoje. Jo tapyba, nežiūrint ryšio ankstyvesniuose darbuose su Renoir, tikrai neturėjo intencijos būti ar sekti

Petras Kiaulėnas Dr. Alvinas Šabanienis portretas 1953

impresionistų pavyzdžiais. Ypač kuomet išsmagino teptuko ekspresyvus raštas, kartu su juo ir pati tapyba pajudėjo ekspresionizmo kryptimi. „Birthday bouquet“, „Fruits and flowers“, „Oriental girl“, ypač „Sunset“, „flirtuoja“ ant slenkščio su aplamai mūsų, „šauriečių“, dvasiai artimesniu ekspresionizmu. Iš Amerikoje tapytų portretų Adomo Varno portretas, „Portrait of an Artist“, yra meistriškas pasiekimas ir paties Kiaulėno sugebėjimų skale matuojant. Jis dirbo skubėdamas ne vien dėl to, kad jautė savo gyvenimo trapumą, neišvengiamai artėjančią pabaigą, bet todėl, kad tuo metu jis pergyveno kūrybinio pakilimo laikotarpį, kuomet „sekasi“ dirbti. Kuomet sugebėjimas sutampa su žinojimu. Jis matė pats ir jautė

savo darbuose daromą pažangą. Dailininko, kūrėjo gyvenime toks jausmas yra daug stipresnis už mirtį.

P.S. Aš nemorėčiau toliau gyventi savo malonumui. Mano savijauta man sako tankiai, kad poilsis būtų geriau. Bet aš taip pat jaučiu pareigą dėl meno ir dukters.

Lietuva, tu mano žemė. Kiek dainų, kiek raudų. Kokia puiki tu. Koks tavo likimas. Sava kalba tu mus moki apie savo kilmę ir praeityje aukštą kultūrą. Tavo vienas žodis ir mano širdį tave man išduoda esančia ir buvusia didele.

O, Lietuva. Man vertiau duoti savo talentą menką tau, o, šalie, atiduoti iki galo. O tuomet aš pasijuntu laimingas, stiprus ir sveikas...

Petras Kiaulėnas mirė 1955 m. rugpjūčio mėn. 15 d.

Pranas Lapė

Dailininkų dėmesiui

Jau keleri metai, kai lietuvių visuomenėje girdėti pageidavimai, kad būtų paruošta išsivijos lietuvių dailės istorija. Amerikos lietuvių dailių menų draugijos (Lithuanian American Fine Arts Association) valdybos posėdyje šių metų kovo mėnesį buvo sutarta dėl tokio leidinio reikalingumo, kuris patobulintų Mūsų žinių 1973 metais išleistą provizorinį lietuvių dailininkų sąrašą *Lietuvės dailininkas išsivijoje* ir kuris papildytų Lietuvoje neseniai išleistą knygą *Lietuvos dailės istorija 1900-1940 m.* Posėdyje man buvo pavesta imtis iniciatyvos šį darbą atlikti. Šio užmojo skatinama, Amerikos lietuvių dailių menų draugijos vardu parašiau prašymą Illinois Arts Council ir gavau iš jų kuklią stipendiją pradėti darbą — užvesti korespondenciją, rinkti žinias ir sudaryti šios istorijos planą. Su lietuvišiais dailininkais jau buvau užmezgusi ryšius, rašydama studiją ir rengdama parodas apie treties metų Freiburgo meno mokyklą. Lietuvių moterų dailininkų draugijos valdyba ir keli asmenys jau pasiūlė savo paramą naujam darbui atlikti.

Šiuo metu manau į knygą įtraukti visus dailininkus, kurie gimė Lietuvoje ir emigravo į kitus kraštus nuo 1940 metų iki dabar, ir jaunesnius, gimusius iš lietuvių tėvų pakeliui į savo dabartinius gyvenamuosius kraštus maždaug iki 1950 m. Mirusieji dailininkai taip pat būtų įtraukti į šį sąrašą. Knygoje būtų keletas apžvalgiųjų straipsnių apie išsivijos dailės raidą įvairiuose kraštuose

(JAV, Kanadoje, Europoje, Australijoje, Pietų Amerikoje), parašytų tos srities žinovų, kurie patartų įsikūrimo sąlygas naujuose kraštuose, dailininkų įkurtas sąjungas, suruoštas parodas, leidinius. Po to eitų enciklopedinio pobūdžio kiekvieno dailininko apybraižas. Leidinys būtų anglų kalba. Pradinis uždavinys yra surinkti dailininkų adresus ir suburti redakcijos ir bendradarbių kolektyvą. Kreipiuosi į lietuvius dailininkus, prašydamas prisidėti prie šio darbo. Pageidaučiau man atsiųsti šiuos duomenis (lietuviškai arba angliškai surašytus):

1. biografinius faktus (moterys prašomos paminėti ir mergautinę pavardę)
2. bibliografiją (savo parašytų knygų ir straipsnių pavadinimus bei tu, kurie buvo kitų autorių parašyti apie Jūsų kūrybą)
3. savo nuotrauką — pažymint nuotraukos datą; pageidaujama kuo vėlesnė
4. kelių pagrindinių darbų nuotraukas (jos bus gražintos po atrankos)
5. pasisakymą, kaip tremtis ir emigracija paveikė jūsų kūrybą — profesinio pasirošimo, meno srities pasirinkimo, meno siužetų/temų išsivystymo atžvilgiais.

Atsakymai į paskutinį klausimą galės būti įtraukti į bendras istorines santraukas. Interpretacija bus reikšminga istorikams, kurie domisi imigrantų bei etninių grupių patirtimi, ir lietuvių istorijai aplamai, suteikiant platesnę lietuvių būties perspektyvą. Ji bus įdomi ir tiems, kurie vertina imigrantų kultūrinis įnašas į naujų kraštų mokslines ir menines sritis.

Šią medžiagą prašau man (Nukelta į 4 psl.)

Pranas Dom. Girdžius

Ant morenų ir pašonėje

1. Ant morenų

Toks jau būdas: praradus ieškoti.
Ir tikėjimas.
Kad šiaurėj ant morenų prasidės dienotvarka,
Kad praplūks laukų nugaros ir viešelių papilvės,
Kur kadaise tokie du gverinėjo,
Pirmųjų rūpestėlių dar neprisilėgti,
Dairydami į atlaidus rogių per šventą Joną.

Ne būdas.
Nė tikėjimas.
Kad uogos ir mintys brandesnės, šiaurėj išsirpusios,
O Apreiškimas,
Jog prisikels ir Dievų regės visi.
A, a! Tai kur nors tu esi.
Kur nors skainiojam žemuoges Mūsų upyne,
Vienas kito nematydami, lyg nepažįstami,
Užmiršę, jog uogos ir lūpos saldesnės,
Kai išsirpusios.

Ar upės ir kalnai,
Kai praranda uolų skeveldras ar vandenį,
Ieško jų kada, ar jaudinasi?
Ne. Žiemos ir vasaros, susitikę rudeni,
Kai krenta lapai, nežino kas buvo:
Su ratais ar su rogėmis
Žmonės važiuo tada per šventą Joną?

2. Pašonėje

Nuo švento Jono ik Vėlinių
Zemė prisipildo
Meilės, tikėjimo ir vilties,
Grąžindama gailėsčio jausmą
Apsiniaukusiam dangui,
Kai dvi karvės, per lietu galvas sukišusios,
Ilgisi tvarto.
Darže palikdamos kopūsto varganą galvą
Sugrauzti vėlėms išalkusiomis.

Tos, išleistos iš ano pasaulio pasižmonėti,
Iš vasaros derliaus šaiposi begėdiškai.
Kad kopūsto galva, karvių palikta — kvaila,
Kad veltui sėjame ir sodiname,
Jei paskui su šaknimis išrauname,
Kad Aristotelio nepaisydami,
Gyvename vien, kad valgytume.

Viena šventoji vėl, rodos, niekus plepa ir plepa.
Bet žiūrėk, klausytojams byra ašaros,
Kai ji susirūpinusi paklausia savo sūnų:
„Radionėli,
Ar tu dar meldies rytais ir vakarais,
Ar nepamiršai katekizmo?“

Išgirdę tą saldų motinos žodį,
Iš vaisingosios vasaros dar užsilikusių,
Kartomis ašaromis, kaip anas, apspilam.
Paskui? Ką gi, darom, kaip anas, tą patį:
Augalėlių pašonėje, dar verkti neišmokusių,
Kaip anas kirvi išsigaladęs,
Nutildom, kad išmokę graudžiai nepravirtkę.

Kauno meno mokyklos Petro Kalpoko tapybos studija: priekyje sėdi Petras Kiaulėnas, toliau (iš kairės) — Br. Žekonis, Emilija Grajauskaitė, Jablauskienė, Petras Kalpokas, Krudurytė, Ada Peldavičiūtė-Montvydienė, Kreingelis.

1953 m. vasarą P. Lapienės vasarvietėje, Stony Brook, New York: Petras Kiaulėnas su dukrele Laura, Aleksis Rannit, Pranė Lapienė, Adomas Galdikas.

Tyros tiesos ieškojimas

Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos
XIII-jo suvažiavimo laukiant

JUOZAS KOJELIS

Gruodžio 26-30 d. Los Angeles lietuviai pagerbiami tryliktoju Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimu. Tryliktojo suvažiavimo akademinę programą sudaro LKMA centro valdyba, kuriai pirmininkauja kun. dr. A. Liuima, SJ Romoje, o losangeliečių organizacinis komitetas (pirm. J. Motiejūnas) ruošia to suvažiavimo sėkmingam pravedimui tinkamas sąlygas.

Trumpitis istorijos

LKMA yra tik pusmečiu jaunesnė už Lietuvos universitetą (nuo 1930 m. — Vytauto Didžiojo). Kaune įregistruota 1922.VIII.12, o pirmasis susirinkimas įvyko X.22. Pirmąją valdybą sudarė vysk. J. Skvireckas (pirm.), prof. P. Dovydaitis, prof. St. Šalkauskis, kun. dr. M. Reinys (vėliau vyskupas), teisininkas L. Noreika ir dr. A. Sennas. Nuo 1926 iki mirties (1938) Akademijai vadovavo prel. A. Jaktas-Dambrauskas, o vėliau, iki bolševikų okupacijos — prof. St. Šalkauskis.

Reikia manyti, kad LKMA buvo įsteigta su mintimi išgudyti ją į katalikų universitetą, bet Aukštiesiems kursams persiorganizavus į universitetą su Teologijos-Filosofijos fakultetu, katalikų universiteto reikalas atpuolė.

Akademija, kaip kolektyvas, nei mokslo, nei meno nekūrė. Taip yra su universitetais ir kitomis aukštosios mokyklomis. Kūrėjai yra individai. Tačiau anais laikais ir tokių individų trūko, ypač krikščioniškos orientacijos. Iš Rusijos grįžę lietuviai inteligentai atsivėžė ir „šviesą iš rytų“ ir per aukštąją mokyklą tokia šviesa bandė apšviesti ir šviesos ištroškusių lietuvių tautą. LKMA tuo metu padarė lemtingą žingsnį lietuvių tautai apsaugoti nuo ateistinių ir nihilistinių spindulių leidžiančios „rytų šviesos“ poveikio. LKMA dėka buvo sutelkti kapitalai gabiams Lietuvos universiteto absolventams skirti stipendijas studijoms Vakarų Europos universitetuose. Tuo būdu Nepriklausomoje Lietuvoje buvo išauginta vakarietiški orientuota krikščioniškos ideologijos inteligentų karta, kuri savo ruožtu ta pačia linke neturėk lietuvių tautos daugumą.

Nuo 1933 m. pradėta ruošti Kaune katalikų mokslininkų ir mokslo mėgėjų suvažiavimai. Skaitytos paskaitos skelbiamos *Suvažiavimo darbuose*. Nepriklausomoje Lietuvoje įvyko trys suvažiavimai ir išleisti trys *Suvažiavimo darbų* tomai. Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos darbą nutraukė jos didžioji priešingybė — rusų ateistų barbarija.

Tremtyje LKMA atgavinta 1954 m. Romoje, pirmoji valdyba išrinkta 1956 m., ketvirtasis suvažiavimas įvyko 1957 m. Romoje, ir nuo 1959 m. Akademijai vadovauja kun. dr. A. Liuima, SJ. Naujose sąlygose LKMA tęsia Nepriklausomoje Lietuvoje pradėtą tiesos ieškojimą, tik šalia lituanistinės-humanitarinės tematikos gal plačiau praverusi duris gamtos ir griežtųjų mokslų disciplinoms.

Šalia *Suvažiavimo darbų*, nuo 1965 m. LKMA pradėjo leisti Akademijos *Metraščius*, kuriuose telpa stambesnės apimtys studijos, o taip pat atskirais tomiais mūsų

akademikų veikalus ir rinktinių raštų rinkinius.

Mokslas ieško tiesos

LKMA iniciatoriai ir ugdytojai Nepriklausomoje Lietuvoje ir tremtyje visada buvo pasirošę susitikti akistata su laiko problemom, tačiau virš visko pagrindiniu tikslu laikė mokslinį tiesos ieškojimą. Jau pirmajame suvažiavime Kaune 1933 m. Akademijos pirmininkas prel. Adomas Jaktas-Dambrauskas atidaromoje kalboje pareiškė: „Amerikoje dabar daug kalbama ir rašoma apie tai, kad įvairių pasaulio valdyti nemokėjusių demokratų, plutokratų, proletokratų vietą turėtų užimti vieni tik *technokratai*, t.y., geriausi įvairių pritaikomųjų mokslų mokovai, specialistai. Mūsų išmanymu, pasaulio valdytojais gali sau rasti moksle daug sunaudotųjų, brangių nurodymų. Tačiau artimiausiu mokslo uždaviniu kaip buvo, taip ir liks, ne pasaulio valdymas, bet *tyros tiesos ieškojimas*. Ją surasti labai garbinga, bet užtat ir labai nelengva“ (pabraukimai Jaktos).

Tretįjį, paskutinį Nepriklausomoje Lietuvoje, LKMA suvažiavimą atidarė organizacinio komiteto pirmininkas prof. Juozas Ereštas. Jis kalbėjo: „Taip, tiesos pažinimas yra tikras mūsų uždavinys. Spindinama amžinybės spinduliais, ji galingai mus traukia. Dar 16 amžiuje buvo sakoma: vyras stiprus, karalius stipresnis, moteris dar stipresnė, bet visų stipriausia yra tiesa... Tačiau nepaisydami tokio tiesos garbinimo, žmonės dažnai atsimeta nuo jos, nes jiems tiesa atrodo mažai pelninga, net nuostolinga, trukdanti praturtėti ir daryti karjerą“.

Tame pačiame suvažiavime įtikrusius Akademijos narius buvo pakelti vysk. Mečislovas Reinys, prof. Kazys Pakštas, doc. Zenonas Ivinskis ir lektorius Juozas Ambrasevičius (Brazaitis). Kalbėdamas ju vardu, prof. Pakštas tarė: „Mūsų kartoje, kai papročiai šiurkštumas, valdymo žiaurumai viešpatauja pusėje

PETRAS KIAULĖNAS

(1909-1955)

COMMEMORATIVE EXHIBITION
LITHUANIAN MUSEUM OF FINE ARTS
Chicago, Illinois

Petro Kiaulėno memorialinės parodos, šiuo metu vykstančios Čiurlionio galerijoje, Čikagos Jaunimo centre, plakatas.

Solistė Eva Tamulėnaitė, mecosopranas, atlieka juodos tarnaitės vaidmenį Paul Dessau veikalė „Einstein“. Evos Tamulėnaitės koncertas, ruošiamas „Margačio“, įvyksta rytoj, sekmadienį, gruodžio mėn. 1 d. 3 v. p.p. Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Oto Majer-Finkes

Europos ir dideliu įžulumu naikina europiečių kultūros švelnųjį žmoniškumą — manytume, kad mokytojų ir dorųjų žmonių drąsa kovojė dėl tiesos ir teisingumo įgyja didžiosios pilietinės dorybės aureolę... Priimdami garbės titulus iš pačių žymiausių mūsų tautos vyrų, mes manytume, kad minėtoji garbė mums yra suteikta gerokai avansu, kaip paskatinimas dar aistringiau tarnauti tiesai, Lietuvos mokslui, drąsiai ginti tiesą, kuri padidintų mūsų išvaidiną laisvę“.

Dvi galimos kryptys

Rusai pavergtoje Lietuvoje fizine jėga sutėmė lietuvių tautos politinę laisvę, komunizmas tuos pačius kėslus turi ir į Pakšto paminėtą vidinę laisvę. Vidinei laisvei užgniaužti komunizmas, šalia įvairiausiomis formomis apsirėikiančio melo, naudoja ir fizinę prievartą. Ir čia susiduriame su teisiškai apibotais ir visuotinai sovietų praktikuojamais žmogaus teisių pažeidimais. Gi vidinės laisvės apribojimai lengviausiai matomi literatūrinėje kūryboje, filosofijoje, teiseje, mene. Humanitarinės kūrybos produktai komunizmo yra visuotinai suluošinti. Vidinė

laisvę gina pagrindžio spauda, į kurią stipresni literatūros talentai dar nėra suradę kelių. Išeivijai jokios kliūtys kelių į tiesos ieškojimus ir į vidinę laisvę nepastoją, jei patys sau nepastatome barikadų. Kas titulus iš pačių žymiausių mūsų tautos vyrų, mes manytume, kad minėtoji garbė mums yra suteikta gerokai avansu, kaip paskatinimas dar aistringiau tarnauti tiesai, Lietuvos mokslui, drąsiai ginti tiesą, kuri padidintų mūsų išvaidiną laisvę“.

Rusai pavergtoje Lietuvoje fizine jėga sutėmė lietuvių tautos politinę laisvę, komunizmas tuos pačius kėslus turi ir į Pakšto paminėtą vidinę laisvę. Vidinei laisvei užgniaužti komunizmas, šalia įvairiausiomis formomis apsirėikiančio melo, naudoja ir fizinę prievartą. Ir čia susiduriame su teisiškai apibotais ir visuotinai sovietų praktikuojamais žmogaus teisių pažeidimais. Gi vidinės laisvės apribojimai lengviausiai matomi literatūrinėje kūryboje, filosofijoje, teiseje, mene. Humanitarinės kūrybos produktai komunizmo yra visuotinai suluošinti. Vidinė

Kultūrinė kronika

• Aldonos Stempuzienės naujosios plokštelės „Aldona Stempuzienė, mecosopranas“ sutiktuves bus gruodžio 7 d. Čikagos Jaunimo centro mažojo salė. Sutiktuves ruošia Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, išleides šią solistės plokštelę. Į jas atvykti žada ir pati solistė Aldona Stempuzienė.

• Dainavos ansamblis, „Spindulio“ tautinių šokių grupė ir Balio Pakšto vedamas liaudies instrumentų vienetas pasirodys ketvirtame metiniame Cicero-Berwyn Fine Arts Council etniniame festivalyje gruodžio mėn. 8 d. 2 v. p.p. Chodl auditorijoje, 2423 South Austin, Cicero mieste. Programoje — lietuviškos vestuvių tradicijos, su liaudies dainom ir šokiais, autentiškų vestuvių papročių inscenizavimu ir liaudies instrumentų muzikine palyda.

• Faustas Sadauskas rūpinasi atėjančio Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso dailės paroda. Kongresas įvyks 1987-1988 metų savartoje Australijoje. Parodos rengimo komitetas kviečia visus dailininkus, ypač jaunuosius, šioje parodoje dalyvauti su savo kūriniais. Rašyti šiuo adresu: Faustas Sadauskas, 7 McKittrick Road, Moorabbin, Victoria 3189, Australia.

• Detrote ateinančios Vasario 16 dienos šventės progą numatomas Detrote ir jo apylinkėse gyvenančių ar gyvenusių rašytojų pasirodymas: Vytauto Alanto, Medardo Bavarsko, Vitalijos Bogutaitės, Jurgio Gliaudos, Balio Gražulio, Kęstučio Keblio, Petro Melniko, Alės Rėtos, Austės Pečiūraitės, Prano Zarankos (P. Nato). Taip pat mirusiųjų rašytojų prisiminimas: Juliaus Kaupo, Vlodo Mingelos, Marijos Černeckytės-Sims, Vytauto Tarvainio. Organizuojama visų šių rašytojų darbų paroda. Minėjimas įvyks 1986 m. vasario mėn. 16 d. 12:30 v. p.p. Dievo Apaizdos parapijos salėje, Southfielde.

• Antano Škėmos archyva, J. Skėmieniui sutikus, Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas šių metų lapkričio mėn. 9 d. perdavė Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui. Rašytojo Antano Škėmos archyvas daugiausia susideda iš rankraščių ir korespondencijos. Tarp rankraščių yra dramų „Pabudimas“, „Vienas ir kiti“, „Julijana“, „Živilė“, „Zvakidė“, „Kalėdų vaizdelis“, „Ataraxia“, romanas *Balta drobulė*, apysaka „Izaokas“ ir kiti dalykai. Yra ir keletas niekur nespaudintų sceninių vaizdinių tekstų. Antanas Škėma gan plačiai susirašinėjo: be jo paties laišku, archyve dar galima rasti Henriko Radausko, Stasio Pilkos, Alfonso Nykos-Niliūno, Henriko Kačinsko, Algimanto Mackaus, Kazio Bradūno, Henriko Nagio, Kazimiero Barėno, Juliaus Kaupo, Bronio Railos ir kitų žymesnių rašytojų bei kultūros darbuotojų korespondencija.

Antanas Škėma buvo surinkęs gausią medžiagą (recenzijas, polemiką, programas, skelbimus ir t.t.), neblogai nušviečiančią šeštojo dešimtmečio išeivijos teatrinę veiklą. Ji taip pat randama archyve. Antano Škėmos archyve taipgi galima užtikti į jo raštus nepatekusių straipsnių tekstus, Škėmos artimųjų įkalbėtas juostas apie rašytoją, fotografijas, dokumentus, Antano Škėmos raštų redaktorių korespondenciją ir t.t. Prieš perduodamas Antano Škėmos archyva Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui, Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas archyvinę medžiagą šiek tiek sutvarkė, kad ji būtų prieinamesnė lite-

ratūros tyrinėtojui. Antano Škėmos archyvas prieinamas visiems ir laukia susidomėjimo iš literatūros mokslininkų ir studentų tarpo.

• Religinės skaitybės būrelis susirinkime, kuris vyks Čikagos Jaunimo centre sekmadienį, gruodžio mėn. 1 d. 11 v.r. bus nagrinėjama tema „Kalėdinių įvykių reikšmė dabartinių teologų raštuose“. Bus diskutuojamas šių autorių mintys — John McKenzie, Raymond Brown, Marina Warner ir Olandų katekizmas. Trumpas santraukas pateiks Vytautas Markevičius, Algimantas Kezys, Viktorija Matranga, Arūnas Liulevičius ir Mykolas Drunga. Susidomėjusieji kviečiami atsilankyti.

Baltimorės kvartetas South Bostone

Aleksandrui Čaplikiui pagerbti suruoštame bankete lapkričio 17 d. koncertinę programą atliko Baltimorės lietuvių kvartetas. Šis vienetas pasirodė So. Bostone pirmą kartą. Programoje buvo 12 populiarių lietuvių liaudies ir originalių dainų, kurias padainavo Janė Brazauskienė, Elaine Dulienė, Vytautas Dulys ir Igoris Kučiauskas. Kvarteto nariai jau seniai dainuoja Baltimorės bažnytiniam chore, jie yra ten solistais ir kamerinių vienetų dalyviai. Jie irgi dainuoja Kennebunkporto vasarvietėje jau daug metų, o Igoris Kučiauskas jau seniai atlieka solo partijas su vasarotojų choru. Janė Brazauskienė pirmą kartą šią vasarą ten pasirodė kaip solistė.

Kvartetas turi akompaniatorę, kuri yra ir kvarteto vadovė — Marija Krasauskienė. Programa buvo labai graži, populiari, gero daugelui klausytojų žinoma ir dainuojama, ypač a.a. Gaidelio seksteto dalyviams. Klausytojai labai šiltai priėmė dainininkus, jiems nuoširdžiai plojo ir iššaukė bisui. Klausytis dainininkų buvo malonu, jie dainavo iš širdies, jausdami dainų turinį. Balsai yra išlyginti, kaip pridera kiekvienam muzikiniam vienetui. Už tai padėka vadovei. Kvartetas dainavo: Kur tas kelelis — kompozicija T. Makačino; Brangiausia žemė — Al. Brazinsko; Ir praėjo linai — N. Kymanto; Nemunėli, Nemunėli. Toliau dainavo: Pienė — M. Vaitkevičiaus; Tyli naktis — (duetas) — J. Stankūno, duetą dainavo Elaine ir Vytautas Duliai. Eikime mudu abudu — (duetas) —

tės-Sims, Vytauto Tarvainio. Organizuojama visų šių rašytojų darbų paroda. Minėjimas įvyks 1986 m. vasario mėn. 16 d. 12:30 v. p.p. Dievo Apaizdos parapijos salėje, Southfielde.

• Tu man viena. Los Angeles vyrų kvartetas. Hollywood, California: Gintaras, 1985. Dainų įrašai, viršelio projektas ir techniškas paruošimas — Pauliaus Jasiukonio. Kaina — 10 dol. Gaunama „Drauge“.

Los Angeles vyrų kvartetą sudaro: Rimtautas Dabšys — bosas, Emanuelis Jarašūnas — pirmas tenoras, Antanas Polikaitis — baritonas ir Bronius Seluikas — antras tenoras. Kvarteto akompaniatorius ir muzikinis vadovas muzikas Aloyzas Jurgutis. „Tu man viena“ — pirmoji kvarteto plokštelė, joje įdainuotos liaudies bei patriotinės dainos, o taipgi ir pramoginės muzikos kūrinių. Plokštelės išleidimą parėmė mecenatai Kazimera ir Antanas Mikalajūnai.

Pirmoje pusėje įrašyta: Suskyniau skynimą (J. Zdaniaus), Gaudžia trimitai (M. Petrausko), Jau žirgelis pabalnotas (J. Dambrausko), Balnok, tėveli (J. Švedo), Jūreivių maršas (V. Paulausko), Tėvynei (B. Budriūno, žodžiai — B. Brazdžionio). Antroje pusėje: Valsas as-dur (Brahms), Aguona, Valsas iš „Čičinsko“ (A. Jurgutis, žodžiai — A. Kairio), Mano mažytė (tango), Kranti gėlė (A. Raudonikio, žodžiai — V. Bložės), Polka (liaudies daina).

• Dailininkų dėmesiai (Atkelta iš 3 psl.) pristatyti iki 1986 m. vasario mėn. 28 dienos. Jeigu turėtumėte pageidavimų, pasiūlymų ar komentarų, mielai prašau bet kada kreiptis į mane.

Victoria Matranga
1360 East 48th Street
Chicago, Illinois 60615
Tel. 312-285-0229 (namų) arba 312-924-2356 (darbo)
Labai lauksiu Jūsų atsakymų ir dėkoju iš anksto už Jūsų įsijungimą į šį svarbų dokumentacijos darbą.
Viktorija Kašubaitė-Matranga

liaudies dainą atliko Janė Brazauskienė ir Igoris Kučiauskas. Toliau buvo dainuojami kvartetai: Ar vėjai pūtė — J. Kazėno; Gintaro kraštas — St. Slizio; Oi, kas sodai ir O, atsimenu namelį — dainos; Lauksiu tavęs ateinant — A. Raudonikio. Koncertas pakėlė bankete dalyvavusių nuotaikas ir buvo galima klausytis tolimesnės programos, kuri buvo sudaryta iš kalbų.

E. V.

Naujos plokštelės „Draugo“ knygyne

• Aldona Stempuzienė, mecosopranas. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1985. Įrašyta Suma rekordavimo studijoje. Rekordavo Ken Hammon ir Paul Hammon. Garsio produkcija — Lino Stempuzio. Kontrolė — Michael Bishop. Grafika ir apipavidalinimas — Petro Mikalajūno. Tipografija — Henrietos Vepšienės. Portretas — Hugo Jehle. Koordinatorė — Lakštonė Vėžienė. Mecenatai — Lietuvių fondas, Valdas Adamkus, Raimundas Miezėlis, Petras Milašius. Kaina — 12 dol. Gaunama „Drauge“.

Naujoji solistės Aldonos Stempuzienės plokštelė skirta lietuvių klasikų kompozitorių kūrybai: Švedo, Banaičio, Jakubėno, Gruodžio, Sasnausko, Tallat-Kelpšos. Solistė akompanuoja pianistė Barbara Klonowski.

Pirmoje pusėje įdainuotos šios dainos: Užmigo žemė (Č. Sasnausko), Ne manį sakalėliai (J. Tallat-Kelpšos), Visur tyla (J. Gruodžio), Rudens tylumo (J. Gruodžio), Aguonėlės (J. Gruodžio), Gėlės iš šieno (V. Jakubėno), Žemė kryžių ir smūtkelių (V. Jakubėno).

Antroje pusėje: Aš per naktį (K. B. Banaičio), Baladė (J. Švedo), Skęstanti serenada (J. Švedo), Trys posmai iš Kazio Bradūno poemos „Maras“ (J. Švedo), Anoda (J. Švedo), Prisiūkajinsiu sakalą (J. Švedo), Pasakų sakalas (J. Švedo).

• Tu man viena. Los Angeles vyrų kvartetas. Hollywood, California: Gintaras, 1985. Dainų įrašai, viršelio projektas ir techniškas paruošimas — Pauliaus Jasiukonio. Kaina — 10 dol. Gaunama „Drauge“.

Los Angeles vyrų kvartetą sudaro: Rimtautas Dabšys — bosas, Emanuelis Jarašūnas — pirmas tenoras, Antanas Polikaitis — baritonas ir Bronius Seluikas — antras tenoras. Kvarteto akompaniatorius ir muzikinis vadovas muzikas Aloyzas Jurgutis. „Tu man viena“ — pirmoji kvarteto plokštelė, joje įdainuotos liaudies bei patriotinės dainos, o taipgi ir pramoginės muzikos kūrinių. Plokštelės išleidimą parėmė mecenatai Kazimera ir Antanas Mikalajūnai.

Pirmoje pusėje įrašyta: Suskyniau skynimą (J. Zdaniaus), Gaudžia trimitai (M. Petrausko), Jau žirgelis pabalnotas (J. Dambrausko), Balnok, tėveli (J. Švedo), Jūreivių maršas (V. Paulausko), Tėvynei (B. Budriūno, žodžiai — B. Brazdžionio). Antroje pusėje: Valsas as-dur (Brahms), Aguona, Valsas iš „Čičinsko“ (A. Jurgutis, žodžiai — A. Kairio), Mano mažytė (tango), Kranti gėlė (A. Raudonikio, žodžiai — V. Bložės), Polka (liaudies daina).